

Nederlands
Philharmonisch
Orkest

Programmatoelichting

Brahms
Dubbelconcert
online

▶ **orkest.nl**

Programma

Mathilde Wantenaar (1993)

Prélude à une nuit américaine
for orchestra (2019)

Johannes Brahms (1833 - 1897)

Dubbelconcert voor viool, cello
en orkest in a, op. 102 (1887)

Allegro

Andante

Vivace non troppo

Richard Strauss (1864 - 1949)

Tod und Verklärung, op. 24 (1889)

**Nederlands
Philharmonisch Orkest**

Markus Poschner, dirigent
Kian Soltani, cello
Emmanuel Tjeknavorian,
viool

Do 29 april 2021,

20.30 - 21.40 u

Opnamelocatie

Het Concertgebouw

Verzoeningsgebaar

Brahms' *Dubbelconcert* was een groots verzoeningsgebaar naar zijn goede vriend Joseph Joachim. Het stuk staat volledig in het teken van samenspel is soms zo intiem als kamermuziek. Daarnaast klinken twee rijk georchestreerde werken van Mathilde Wantenaar en Richard Strauss.

Groots romantisch gebaar

'Nieuw werk van Mathilde Wantenaar overtreft dat van Steve Reich', kopte NRC over *Prélude à une nuit américaine for orchestra*. Wantenaar schreef het werk in opdracht van het Rotterdams Philharmonisch Orkest, voor een concert waar ook muziek van Steve Reich en John Adams op het programma stond. Dat Wantenaar haar blik op de VS richtte bij het componeren, blijkt naast de titel ook uit de jazzy harmonieën en ballroom danssferen. Maar bovenal weerklinkt het Franse impressionisme van die andere titelverwijzing: Debussy's *Prélude à l'après-midi d'un faune*. Wantenaar maakte met die Frans-Amerikaanse combinatie een fenomenaal georchestreed, groots romantisch gebaar, naar eigen zeggen bedoeld om 'mensen lekker weg te blazen'.

Muzikale zielsverwant

Joseph Joachim was een van de grootste violisten aller tijden. Alle grote musici en componisten uit de tweede helft van de negentiende eeuw liepen met hem weg, omdat niet zijn ego als uitvoerder, maar de componist bij hem op de eerste plaats kwam. Johannes Brahms zag in Joachim een muzikale zielsverwant en de twee werden goede vrienden. Totdat er scheurtjes ontstonden in het huwelijk van de violist. Joachim was ervan overtuigd dat zijn vrouw Amalie een affaire had met Brahms' uitgever Fritz Simrock. Amalie ontkende en Brahms koos haar kant. Het lukte hem niet een scheiding te voorkomen en de relatie tussen Brahms en Joachim raakte ernstig bekoeld. Pas een aantal jaren later kwam de verzoening, toen Brahms het *Dubbelconcert voor viool, cello en orkest* aan Joachim opdroeg. De critici waren niet direct enthousiast, maar

Joseph Joachim wel. Die zag namelijk onmiddellijk de verwijzing naar zijn motto 'Frei aber einsam' verstoep in het *Dubbelconcert*. Ook andere referenties aan hun vriendschap herkende de violist direct, zoals de knipoog naar Giovanni Battista Viotti's *Vioolconcert nr. 22*, een stuk dat Brahms en Joachim beiden bewonderden. Joachim kon deze toenadering van zijn voormalige boezemvriend niet weerstaan en de twee zouden hun diepe vriendschap nog tien jaar, tot Brahms' dood in 1897, koesteren. Het *Dubbelconcert* is een portret van die vriendschap. Groots en meeslepend, vol humor, intelligentie en liefde. Met af en toe een rivaliteit tussen de twee solisten, die uiteindelijk in vriendschap eindigt met een overtuigend A-majeur.

Stervende kunstenaar

In de zomer nadat Brahms' *Dubbelconcert* in première ging, begon de jonge, nog onbekende Richard Strauss te componeren aan zijn rijk georchestreerde symfonische gedicht *Tod und Verklärung*. Hij verklankt hierin een kunstenaars overgang van het leven naar de dood. De 25-jarige Strauss weet naast de angst, ook vooral het licht en de dankbaarheid van de stervende op onnavolgbare wijze tot klinken te brengen. Het grootse orkestwerk bestaat uit vier delen. In het *Largo* ontmoeten we de oude kunstenaar, liggend op zijn sterfbed. Het *Allegro molto agitato* verklankt zijn doodstrijd. In het *Meno mosso* trekt zijn leven aan hem voorbij, van de onschuldige jeugd tot aan zijn latere successen. Het *Moderato* biedt uiteindelijk de overgang van het leven naar de dood: de langverwacht 'Verklärung'. Zestig jaar na *Tod und Verklärung* was Strauss zelf die stervende kunstenaar. Op zijn sterfbed zei hij tegen zijn schoondochter: "Het is grappig Alice, sterven is precies zoals ik het in *Tod und Verklärung* componeerde."

Tekst: Alexander Klapwijk